

## **Wokół działań projektowych**

### **Wprowadzenie**

Kształcenie nauczycieli jest kluczowym elementem całego systemu edukacji. Diagnostyczne i metodyczne kompetencje nauczycieli do pracy z grupą zróżnicowaną są jednym z ważniejszych elementów wzmacniania edukacji włączającej, dlatego w ostatnich latach obserwuje się rosnące zainteresowanie jakością kształcenia pedagogów pracujących w przedszkolach i szkołach (nauczycieli wychowania przedszkolnego, edukacji wczesnoszkolnej, przedmiotu i specjalistów pracujących z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych). W praktyce prowadzi to do organizowania przez władze oświatowe wielu krajów licznych projektów ukierunkowanych na budowanie i podnoszenie wskazanych kompetencji, ale też projektów ukierunkowanych na wspieranie pracy nauczycieli i środowiska przedszkola oraz szkoły. Tak dzieje się również w Polsce. W tym kontekście warto wspomnieć, że przedszkole ogólnodostępne i szkoła ogólnodostępna wchodzi w relacje z wieloma innymi podmiotami konstruowanymi m.in. na bazie potrzeby wsparcia i terapii uczniów o dodatkowych potrzebach w rozwoju, co wymusza współpracę wewnątrzsektorową i międzysektorową. Kolejnym ważnym elementem systemu jest wprowadzenie oceny funkcjonalnej na różnych etapach edukacji oraz procesu diagnozowania.

Celem prezentowanego raportu jest prześledzenie opracowań naukowych ukazujących efekty prowadzonych projektów dotyczących przywołanych wyżej zagadnień.

### **Badania i inne opracowania teoretyczne w obszarze omawianej tematyki**

Raport obejmuje trzy obszary: oceny funkcjonalnej, wsparcia międzysektorowego oraz funkcjonowania poradni psychologiczno-pedagogicznych. Projekty realizujące zadania wdrożeniowe oraz doskonalące w tym zakresie zostały zakończone w ostatnich kilku latach, np. projekt dotyczący wsparcia międzysektorowego w drugiej dekadzie bieżącego roku, zatem trudno oczekiwać znaczącej liczby badań w tym zakresie. Dlatego w raporcie zostaną uwzględnione również teksty naukowe przeglądowe podejmujące wskazane zagadnienia.

W celu zidentyfikowania rodzimych tekstów została wykorzystana metoda systematycznego przeglądu literatury. Przyjmuje, że jest on rodzajem syntezy badań,

który wykorzystuje przejrzyste, systematyczne metody do identyfikacji, selekcji i krytycznej oceny wybrane wyniki badań, a także do gromadzenia i analizowania danych z badań uwzględnionych w przeglądzie<sup>1</sup>. W badaniu została wykorzystana technika przeglądu narracyjnego literatury (ang. narrative literature review). Jego celem jest rozpoznanie i rozpatrzenie określonego zagadnienia (fragmentu wiedzy) z różnych punktów widzenia. Tego typu badania przeglądowe nie wymieniają typów baz danych i podejść metodologicznych zastosowanych do przeprowadzenia przeglądu ani kryteriów oceny włączenia artykułów pobranych podczas przeszukiwania baz danych (Borella et al, 2016<sup>2</sup>).

Do analizy została wybrana baza Google scholar zawierająca noty na temat wszystkich polskich publikacji wydanych w czasopismach z listy MEN oraz większość publikacji zwartych opublikowanych w wydawnictwach z listy MEN.

#### 1. Wsparcie międzysektorowe w obszarze wspieranie dziecka / ucznia i jego rodziny

##### Publikacje bezpośrednio odnoszące się do wskazanej problematyki

- Gajdzica, Z., Widawska, E., & Jachimczak, B. (2024). Współpraca wewnątrz-i międzysektorowa jako element wsparcia edukacji włączającej. *Forum Nauk Społecznych* (No. 2).
- Car, J., Dębska, A., Cianciara, D., Piotrowicz, M., & Wysocki, M. J. (2011). Wspieranie działań na rzecz równości w zdrowiu w Unii Europejskiej–historia projektu DETERMINE. *Zdrowie Publiczne i Zarządzanie*, 9(2).
- Widawska, E., Bełza-Gajdzica, M., & Gajdzica, Z. (2023). Międzysektorowe wsparcie dzieci, uczniów i ich rodzin na poziomie lokalnym – wstępne założenia modelu. W: E. Widawska, M. Bełza-Gajdzica, & Z. Gajdzica (red.), *Międzysektorowe wsparcie dzieci, uczniów i ich rodzin na poziomie lokalnym* (s. 103–115). Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Piotrowicz, R. (2023), *Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka i wsparcie rodziny w modelu międzysektorowego wsparcia*, [w:] M. Walkiewicz-Krutak

---

<sup>1</sup> Gough, D., Oliver, S., & Thomas, J. (2017). *An introduction to systematic reviews* (2nd ed.). SAGE Publications.

<sup>2</sup> Borella, P., Bargellini, A., Marchegiano, P., Vecchi, E., & Marchesi, I. (2016). Narrative review. *Ann Ig*, 28, 98-108.

(red.): Wczesne wspomaganie rozwoju dzieci i wsparcie rodzin. APS, Warszawa.

- Widawska, E., Jachimczak, B. Gajdzica, Z. (2023), Budowanie modelowych rozwiązań wsparcia międzysektorowego na poziomie lokalnym, [w:] M. Walkiewicz-Krutak (red.): Wczesne wspomaganie rozwoju dzieci i wsparcie rodzin. APS, Warszawa.
- Walkiewicz-Krutak, M. (red.) (2023), Wczesne wspomaganie rozwoju dzieci i wsparcie rodzin. APS, Warszawa.
- Doroszuk, J. (2024). Edukacja dzieci z chorobami rzadkimi: o gdańskich praktykach uelastyczniania systemu. Difin: Gdańsk.

Wybrane publikacje zawierające treści nawiązujące do problematyki wsparcia międzysektorowego.

- Dycht, M. (2021). „Edukacja wysokiej jakości” – analiza założeń koncepcyjnych i warunki implementacji modelu w polskim systemie edukacji w odniesieniu do uczniów niewidomych i słabowidzących. Forum Pedagogiczne, 11, 89-114.
- Jachimczak, B., Podgórska-Jachnik, D. (2023), Edukacja włączająca w perspektywie i zadaniach samorządu terytorialnego. Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Kubacka-Jasiecka, D., Passowicz, P. (2016). Kryzys i interwencja – spojrzenie z perspektywy ekologiczno-systemowej. W: D. Kubacka-Jasiecka, P. Passowicz (red.), Interwencja kryzysowa. Konteksty indywidualne i społeczne (s. 7–26). Kraków: Oficyna Wydawnicza AFM.
- Piotrowicz, R. (2014). Wczesna interwencja – pomoc dziecku i rodzinie – potrzeba wsparcia. W: R. Piotrowicz (red.), Interdyscyplinarne uwarunkowania rozwoju małego dziecka. Wybrane zagadnienia (s. 7–19). Warszawa: Wydawnictwo APS.
- Piotrowicz, R. (2016). Bycie razem – fundamentem procesu wspomagania rozwoju dziecka. W: R. Piotrowicz, M. Walkiewicz-Krutak (red.), Małe dziecko – dużo pomysłów. Wybrane obszary wspomagania rozwoju dziecka (s. 11–29). Warszawa: Wydawnictwo APS.

- Piotrowicz, R. (2018). Wczesna interwencja w systemie wsparcia dziecka i rodziny – kompleksowe rozwiązanie PSONI. W: B. Abramowska, K. Podhajska (red.), Wczesna interwencja – wsparcie dziecka i rodziny (s. 55–80). Warszawa: Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelleksualną.
- Twardowski, A. (2012). Wczesne wspomaganie rozwoju dzieci z niepełnosprawnościami w środowisku rodzinnym. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Wczesna Interwencja. Praktyki rekomendowane. Przewodnik dla specjalistów (2020). Warszawa: EZRA UKSW Sp. z o.o.
- Wrona, S. (2014). Sieci wsparcia rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym – komunikat z badań. Problemy Edukacji, Rehabilitacji i Socjalizacji Osób Niepełnosprawnych, 1, 33–43.
- Wrona, S. (2016). Wsparcie rodziny z dzieckiem niepełnosprawnym w procesie wczesnej interwencji – wątek zaniedbany. Niepełnosprawność, 24, 212–221.

Przytoczone opracowania podejmują zagadnienie wsparcia międzysektorowego jako głównego wątku opracowania (pierwsza część tekstów) lub jako wątku pobocznego (druga część tekstów).

W dostępnej naukowej literaturze brakuje badań dotyczących współpracy międzysektorowej, zarówno w zakresie lokalnych rozwiązań współpracy, jak i tych związanych z opiniami przedstawicieli różnych grup zawodowych dotyczących potrzeby jej wdrażania i propozycji możliwych rozwiązań. Pomijam w tym miejscu raporty złożone do MEN przez realizatorów w projekcie badawczo wdrożeniowego Międzysektorowego wsparcia dzieci / uczniów i rodzin<sup>3</sup>.

Interesującym jest opracowanie pod red. Joanny Doroszu<sup>4</sup>, które pokazuje i omawia międzysektorową współpracę na podstawie studiów przypadku uczniów z chorobami rzadkimi. To w pewnym stopniu praktyczna egemplifikacja konkretnego rozwiązania oraz trudności i sukcesów jego wprowadzania w życie na przykładzie lokalnej przestrzeni miasta Gdańska.

---

<sup>3</sup> Projekt innowacyjno-wdrożeniowy (2022). Projekt innowacyjno-wdrożeniowy w zakresie wsparcia międzysektorowego dzieci, uczniów i rodzin na poziomie powiatowym [projekt finansowany przez Ministerstwo Edukacji i Nauki, realizowany w Uniwersytecie Śląskim w latach 2022–2024].

<sup>4</sup> Doroszu<sup>4</sup>, J. (2024). Edukacja dzieci z chorobami rzadkimi: o gdańskich praktykach uelastyczniania systemu. Difin: Gdańsk.

Analizowana literatura podejmuje następujące wątki:

- potrzeby wprowadzenia ogólnopolskiego modelu wsparcia międzysektorowego,
- barier utrudniających jego wprowadzenie,
- koncepcji / modeli tego modelu na poziomie wczesnego wspomagania rozwoju dziecka oraz późniejszym,
- jego związku z funkcjonowaniem innych podmiotów.

## 2. Ocena funkcjonalna w przestrzeni edukacji na etapie dziecka i ucznia

### Publikacje bezpośrednio odnoszące się do wskazanej problematyki

- Bogacz, E. Diagnoza funkcjonalna rozwoju psychoruchowego dziecka z zaburzeniami mowy z wykorzystaniem kart oceny rozwoju psychoruchowego–KORP1. OGOPEDYCZNO EDAGOGICZNO PSYCHOLOGICZNY, 60.
- Chudnicki, A. (2019). Diagnoza funkcjonalna w resocjalizacji. Lubelski Rocznik Pedagogiczny, 38(2).
- Domagała-Zyśk, E. i in. (2022). Szkolna Ocena Funkcjonalna: Przebieg procesu w aspekcie oceny aktywności i uczestnictwa. KUL: Lublin.
- Domagała-Zyśk, E., Knopik, T., & Oszwa, U. (2017). Diagnoza funkcjonalna rozwoju społeczno-emocjonalnego uczniów w wieku 9–13 lat. ORE: Lublin.
- Domagała-Zyśk, E., Knopik, T., Papuda-Dolińska, B., & Bieńkowska, K. I. (2023), Ocena funkcjonalna rozwoju emocjonalno-społecznego uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi. ORE: Warszawa.
- Faściszewska, M. (2020). Diagnoza funkcjonalna dziecka jękającego się w wieku szkolnym. W: Zaburzenia płynności mowy–teoria i praktyka, tom 2 (ss.. 245-254). Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Gajdzica, Z., Widawska, E., Byra, S., Domagała-Zyśk, E., Jachimczak, B., Piotrowicz, R., Neroj, E. (2024), *Ocena funkcjonalna w szkole dla każdego – założenia, pomiar, zastosowanie*. AT Wydawnictwo, Katowice-Kraków, ss. 188, ISBN: 978-83-66445-35-2 (e-book); DOI: <https://doi.org/10.59862/ANjrYKfU41gk>
- Gajdzica, Z., Widawska, E., Byra, S., Domagała-Zyśk, E., Jachimczak, B., Piotrowicz, R. (2024), *Ocena funkcjonalna w edukacji włączającej. Założenia*

*teoretyczne i procedura stosowania Kwestionariusza Szkolnej Oceny Funkcjonalnej*. AT Wydawnictwo, Katowice-Kraków, ss. 42, ISBN: 978-83-66445-36-9; DOI: <https://doi.org/10.59862/iOefuiwp3jey>

- Jachimczak, B. T., & Podgórska-Jachnik, D. (2024). Ocena funkcjonalna w doświadczeniach nauczycieli w projekcie Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą. *Doniesienie z badań. Lubelski Rocznik Pedagogiczny*, 43(1), 7-22.
- Knopik, T. (2022). Ocena funkcjonalna jako standard współpracy na rzecz kompleksowego wspierania rozwoju uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi. *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*, (610 (5)), 27-41.
- KnoPiK, T., & DomAgAlA-zyŚK, E. (2021). Profil Rozwoju Emocjonalnego i Społecznego (PREiS) w szkolnej ocenie funkcjonalnej. *EDUKACJA Quarterly*, 157(2).
- Knopik, T., Oszwa, U., & Domagała-Zyśk, E. (2019). Diagnoza funkcjonalna jako standard pomocy psychologiczno-pedagogicznej–od założeń teoretycznych do praktyki diagnostyczno-terapeutycznej. *Kwartalnik Pedagogiczny*, 2, 163-175.
- Turska, M. (2016). Ocena funkcjonalna widzenia u dzieci w aspekcie przygotowania do rehabilitacji wzroku. *OphthaTherapy. Therapies in Ophthalmology*, 3(3), 180-184.

Rodzima literatura na temat oceny funkcjonalnej jest obszerna. Jej analiza pokazuje, że skupia się na trzech głównych obszarach oceny funkcjonalnej:

- pacjentów w środowiskach leczniczych i rehabilitacyjnych,
- ludzi starszych w różnych środowiskach,
- dzieci i młodzieży.

Powyżej zostały przywołane wybrane teksty dotyczące trzeciego ze wskazanych obszarów.

- W zbiorze tym znajdujemy teksty ukazujące narzędzia i ich walidację oraz zastosowanie, m.in. AOU (Arkusz Obserwacji Ucznia i jego obudowę), Kwestionariusz Szkolnej Oceny Funkcjonalnej (KSzOF), czy TROSKA. To zapewne niezwykle ważne opracowania wprowadzające czytelnika w obszar oceny funkcjonalnej i budujące jego kompetencje badawcze.

- Druga grupa tekstów obejmuje opracowania uzasadniające potrzebę badań z wykorzystaniem narzędzi oceny funkcjonalnej i przybliżające jej koncepcję – to bodajże najbogaciej reprezentowana grupa tekstów.
- Trzecia grupa tekstów implementuje ocenę funkcjonalną w określone środowiska np. SCWEW, Poradnie psychologiczno-pedagogiczną czy szkołę. Niektóre spośród tych tekstów zawierają także zbiory refleksji ukonstytuowane na wypowiedziach różnych osób dotyczące wykorzystania oceny funkcjonalnej.
- Niestety brakuje tekstów prezentujących badania z wykorzystaniem omawianych narzędzi oraz refleksji pojawiającej się po ich zastosowaniu.

### 3. Poradnie psychologiczno-pedagogiczne

#### Wybrane publikacje bezpośrednio odnoszące się do wskazanej problematyki

- Skałbiana, B. (2014). Poradnia psychologiczno-pedagogiczna jako miejsce o wielu znaczeniach. *Studia Poradnicze/Journal of Counselling*, 3, 106-290.
- Skałbiana, B., & Pietruk, W. (2017). DZIAŁANIA PORADNI PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNEJ W ZAKRESIE PORADNICTWA ZAWODOWEGO–ANALIZA BADAŃ WŁASNYCH. Komorowska, B. Kucharska, M. Kułak, M. Łobacz (red.), *Scientific Bulletin Of Chełm. Section Of Pedagogy, Chełm*.
- Biekicz, J., Sztandera, A., (b.r.w.) Badania przesiewowe skuteczną profilaktyką niepowodzeń szkolnych uczniów na poziomie edukacji wczesnoszkolnej. ORE: Warszawa. Pobrane z: [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfndmkaj/https://ore.edu.pl/wp-content/uploads/phocadownload/pracownie/badania\\_przesiewowe\\_skuteczna\\_profilaktyka1.pdf](https://ore.edu.pl/wp-content/uploads/phocadownload/pracownie/badania_przesiewowe_skuteczna_profilaktyka1.pdf)
- Kanclerz, B. (2020). Realizacja pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkole-założenia systemowe a rzeczywistość edukacyjna. *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*, (588 (3), 16-25.
- Siemionow, J. (2020). Wsparcie rozwoju psychospołecznego ucznia–proponycja nowego modelu działań poradni psychologiczno-pedagogicznej. *Kwartalnik Pedagogiczny*, 258(4), 79-92.

- Ruszkowska, M., Wołoskiuk, B., Sobczuk, S., & Zdunkiewicz, P. (2018). Współpraca placówek opiekuńczo-wychowawczych z instytucjami edukacyjnymi. *Rozprawy Społeczne*, 12(2), 51-56.
- Gołubiew-Konieczna, M. (2016). Pomoc psychologiczno-pedagogiczna (i nie tylko) a uczniowie o specjalnych potrzebach edukacyjnych w szkołach ogólnodostępnych—aspekty prawne i rozwiązania praktyczne w dobie toczącej się reformie oświatowej. *DYSKURSY PEDAGOGIKI SPECJALNEJ*, 162.
- Badziak, J. WSPÓŁDZIAŁANIE MIĘDZYINSTYTUCJONALNE W ZAKRESIE POSTĘPOWANIA Z NIELETNIMI NA PRZYKŁADZIE SĄDU RODZINNEGO I PORADNI PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNEJ. *POLSCY DOKTORZY I DOKTORANCI W ROZWOJU ŚWIATOWEJ MYŚLI NAUKOWEJ*, 89.

Problematyka Poradni psychologiczno-pedagogicznych jest żywo obecna w polskim piśmiennictwie publicystyczno-naukowym i metodycznym, nieco skromniej rysuje się jej obecność w obszarze badań naukowych. Generalnie więc głównym nurtem publikacji są te prezentujące działania konkretnych poradni (pominąłem je w przywołanych opracowaniach powyżej). Drugi nurt to działalność wspierająca poradni, świadczenie pomocy – opisy rozwiązań i trudności w funkcjonowaniu PPP. Kolejny nurt to opracowania organizacyjno-metodyczne (m.in. te publikowane przez ORE). Incydentalnie pojawiają się zagadnienia związane z miejscem poradni w szerszej sieci wsparcia lub współpracy wewnątrz i międzysektorowej.

## **Podsumowanie i wnioski**

Realizowane projekty w omawianych obszarach zakończyły się stosunkowo niedawno – być może to jest powodem braku opracowań empirycznych ukazujących ich skutki (lokalne czy systemowe). Generalnie jednak omawiana problematyka ulokowana w trzech powiązanych ze sobą obszarach jest rzadkim przedmiotem badań. Zatem, zaprezentowany przegląd jest zarazem bodźcem do podejmowania badań w tych obszarach, które generują niezwykle istotne dla praktyki zagadnienia.